

PATVIRTINTA

Rasinių meno mokyklos direktoriaus 2017 m.
sausio 20 d. įsakymu Nr. V-06

RASEINIŲ MENO MOKYKLOS

IŠVYKŲ, ESKKURSIJŲ IR KITŲ TURIZMO RENGINIŲ ORGANIZAVIMO APRAŠAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Išvykų, ekskursijų ir kitų turizmo renginių organizavimo aprašas (toliau – aprašas) nustato mokinių turizmo renginių (žygių, išvykų, ekskursijų, sąskrydžių, varžybų, vykimų) (toliau – turizmo renginiai) organizavimo tvarką Raseinių meno mokykloje (toliau – Mokykloje) ir yra parengtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro patvirtintu vaikų turizmo renginių organizavimo aprašu (2005 m. kovo 1 d. įsakymu Nr. ISAK -330) bei kitais susijusiais teisės aktais.

2. Aprašo tikslas – reglamentuoti mokinių turizmo renginių organizavimą, vykdymą ir laiduoti renginiuose dalyvaujančių vaikų saugumą.

3. Aprašas taikomas kolektyvų vadovams ir mokytojams, organizuojantiems ir vykdančioms mokinių iki 18 metų imtinai išvykas, ekskursijas, renginius ir kitus turizmo renginius Lietuvos Respublikos teritorijoje ir už jos ribų.

4. Mokinių grupės, naudodamosi visuomeniniais, vandens keliais, keliaudamos draustiniais ar kitomis riboto lankomumo teritorijomis, privalo vadovautis saugaus eismo taisyklėmis, nustatytomis šiems keliams ir teritorijoms.

5. Apraše vartojamos sąvokos:

ekskursija – trumpiau kaip parą trunkantis turistinių ir pažintinių objektų lankymas nustatytu maršrutu ugdymo tikslais, kurį vykdo gidas arba mokytojas;

gidas – asmuo, kuris suteikia specialią informaciją apie lankomus muziejus, meno galerijas, gamtos, kultūros, mokslo, parodų ar kitus objektus arba vietas;

išvyka – organizuotas mokinių grupių keliavimas į numatytą turizmo objektą panaudojant transporto priemones;

sąskrydis – organizuotas mokinių susibūrimas gamtinėje aplinkoje (stovyklavietėje) poilsio ar ugdymo tikslais;

turizmo renginio vadovas – asmuo, turintis tinkamą pasirengimą, organizuojantis pasiruošimą turizmo renginiui ir jam vadovaujantis;

turistinė stovykla – trumpalaikio mokinių poilsio organizavimas rekreacinėje teritorijoje įrengtoje stovyklavietėje;

varžybos – organizuotas mokinių (jų grupių) rungtyniavimas ugdymo tikslais;

žygis – įvairios trukmės ugdymo tikslais organizuotas keliavimas nustatytu maršrutu pėsčiomis ar naudojant įvairias priemones;

turizmo renginys – trumpalaikė neformaliojo švietimo programos (gali būti sudedamoji formaliojo ir neformaliojo švietimo programos) dalis (ekskursijos, išvykos, sąskrydžiai, žygiai, turistinė stovykla, įvairūs vykimai (į konkursus, festivalius, kultūrinius renginius, olimpiadas, konferencijas ir kt.), vykdoma keičiant vietą pažintiniais, rekreaciniais ir kultūriniais tikslais;

vykimas į varžybas, konkursus, festivalius, olimpiadas, konferencijas ir kt. - organizuotas mokinių grupių keliavimas į kitų institucijų ar mokslo įstaigų renginio vykdymo vietą pėsčiomis, panaudojant viešojo, asmeninio ar mokyklinio transporto priemones.

6. Kitos apraše naudojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 2011, Nr. 38-1804, nauja redakcija 2012-05-25 V-871) vartojamas sąvokas.

II. TURIZMO RENGINIŲ PROGRAMOS

7. Turizmo renginių programos rengiamos vadovaujantis Bendrųjų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojamų neformaliojo švietimo programų kriterijų aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 5 d. įsakymo Nr. V-1214 redakcija (Žin., 2011, Nr. 88-4219).

8. Vykstant į sportines varžybas, konkursus, olimpiadas, konferencijas ir kt., vykstančias kitose institucijose ar mokslo įstaigose, atsakingas mokytojas rengia dokumentus: priedai Nr. 1, 2, 3.

9. Vykstant į žygį, ekskursiją, išvyką, sąskrydį ir kt. (arba jas organizuojant), atsakingas mokytojas rengia dokumentus: priedai Nr. 1, 2, 3, 4, 5.

10. Turistinės stovyklos programos rengiamos pagal Vaikų socializacijos programų rėmimo konkurso tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gegužės 2 d. įsakymą Nr. ISAK-805, pakeistas 2008-03-04 ĮSAK-622 (Žin., 2007, Nr. 4-1910; Nr. 2008, Nr. 10-359, Nr. 31-1091, Nr. 135-5273).

III. IŠVYKŲ, EKSKURSIJŲ IR KITŲ TURIZMO RENGINIŲ ORGANIZAVIMAS IR DALYVIŲ SAUGUMO UŽTIKRINIMAS

11. Išvykose, ekskursijose ir kituose turizmo renginiuose dalyvaujama šiame apraše nustatyta tvarka (sąskrydžiuose, varžybose – šių renginių nuostatuose numatyta tvarka).

12. Mokiniai, nepriskirti pagrindinei medicininei fizinio pajėgumo grupei arba turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, dviejų dienų ir ilgiau trunkančiuose turizmo renginiuose gali dalyvauti tik su gydytojo leidimu.

13. Mokinių grupei, dalyvaujančiai turizmo renginiuose, Mokyklos direktorius skiria turizmo renginio vadovą. Didesnėms nei 15 mokinių grupėms skiriamas ir lydintis asmuo.

14. Direktorius pavaduotojas ugdymui, siekdamas užtikrinti renginio dalyvių saugumą:

14.1. vizuoja turizmo renginio vadovo prašymą ir parengtą programą (1, 3 priedas);

14.2. ruošia direktoriaus įsakymų projektus dėl turizmo renginių organizavimo.

15. Mokyklos direktorius, siekdamas užtikrinti turizmo renginių dalyvių saugumą:

15.1. priima sprendimą dėl turizmo renginio vykdymo;

15.2. priima sprendimą dėl Mokyklos autobuso panaudojimo (esant reikalui);

15.3. už gerą programos vykdymą gali paskatinti turizmo renginio vadovą ir mokinius;

15.4. už programos vykdymo pažeidimus turizmo renginio vadovą gali nubausti drausmine tvarka.

16. Turizmo renginiai į užsienį organizuojami vadovaujantis šio aprašo 17.1 punkte nurodyta tvarka, o taip pat:

16.1. vykstant į Šengeno erdvei priklausančias šalis, mokinys privalo turėti pasą arba asmens tapatybės kortelę;

16.2. vykstant į Šengeno erdvei nepriklausančias šalis, mokinių turizmo renginys organizuojamas vadovaujantis Vaiko laikino išvykimo į užsienio valstybes, nepriklausančias Šengeno erdvei, tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25 d. nutarimo Nr. 414 redakcija (Žin., 2007, Nr. 49-1895; 2008, Nr. 85-3375).

IV. TURIZMO RENGINIO VADOVO PAREIGOS

17. Turizmo renginio vadovas:

17.1. kreipiasi į Mokyklos direktorių dėl turizmo renginio organizavimo ne mažiau kaip prieš 5 darbo dienas iki turizmo renginio pradžios;

17.2. Mokyklos direktoriui davus leidimą, parengia turizmo renginio dokumentus ir pateikia direktoriaus pavaduotojui ugdymui, likus ne mažiau nei 3 darbo dienoms iki turizmo renginio pradžios;

17.3. numato detalų maršrutą (atsižvelgia į dalyvių amžių, jų pasirengimo lygį ir fizinę būklę), išvykimo, grįžimo bei išlaipinimo vietą (nakvynės vietą) ir laiką;

17.4. veda saugaus elgesio instruktažą, supažindindamas grupės narius su pirmosios pagalbos teikimu ir naudojimusi pirmosios pagalbos vaistinėle, sanitarijos-higienos, saugaus eismo taisyklėmis, aplinkosaugos, priešgaisrinės saugos bei maudymosi reikalavimais (6 priedas);

17.5. apie vykdomą turizmo renginį prieš 5 dienas informuoja mokinių tėvus ir gauna tėvų arba teisėtų vaiko globėjų rašytinius prašymus;

17.6. vykstant į išvyką informuoja mokytojus, kurių mokinių nebus pamokose.

17.7. vykstant į turizmo renginį privalo turėti direktoriaus įsakymo kopiją, mokinių sąrašą ir tėvų prašymus;

17.8. vykstant į festivalius, konkursus, olimpiadas, konferencijas ir kt., vykstančias kitose institucijose ar mokslo įstaigose, privalo turėti direktoriaus įsakymo kopiją, mokinių sąrašą;

17.9. mokinių saugos instruktavimo lapą sega į raštinėje esantį segtuvą;

17.10. vadovaudamasis patvirtintu turizmo renginio aprašu, užtikrina mokinių saugumą renginio metu, moka suteikti pirmąją medicininę pagalbą;

17.11. susidarius situacijai, gresiančiai mokinių saugai, pakeičia maršrutą, sustabdo arba nutraukia turizmo renginio vykdymą;

17.12. įvykus nelaimingam atsitikimui skubiai praneša greitosios medicinos pagalbos tarnybai, informuoja policiją, tėvus.

V. TURIZMO RENGINIŲ DALYVIŲ PAREIGOS

18. Turizmo renginiuose dalyvaujantys mokiniai:

18.1. susipažįsta su turizmo renginio organizavimo tvarka ir saugos reikalavimais bei pasirašo turizmo renginiuose dalyvaujančių mokinių saugos instruktavimų registravimo žurnale (5 priedas);

18.2. prieš turizmo renginį pasiskirsto pareigomis, užduotimis ir kt.;

18.3. privalo laikytis kultūringo elgesio normų, sanitarijos – higienos, priešgaisrinės saugos, aplinkosaugos, kelių eismo taisyklių, maudymosi reikalavimų, vykdyti turizmo renginio vadovo(-ų) nurodymus.

VI. MAUDYMOŠI REIKALAVIMAI

19. Turizmo renginiuose maudytis galima tik sveikatingumo, higienos, o ne sporto tikslais.

20. Vykdam turizmo renginius maudymosi vieta parenkama iš anksto. Maudytis leidžiama tik paplūdimiuose ir kitose nustatyta tvarka įrengtose maudymosi vietose vadovaujantis Lietuvos higienos normos HN 79:2010 „Vaikų vasaros poilsio stovykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintais Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. V-765 (Žin., 2010, Nr. 108-5567) reikalavimais.

21. Maudymosi plotą privalo žinoti visi besimaudantieji.

22. Maudomasi tik turizmo renginio vadovui leidus ir jam stebint.

23. Vienu metu gali maudytis ne daugiau kaip 8 mokiniai. Maudymosi metu turizmo renginio vadovui reikia būti labai atidžiam.

24. Maudymosi metu draudžiama be reikalo šūkauti, nes šauksmas yra pagalbos prašymo signalas.

VII. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

25. Tvarka įsigalioja nuo direktoriaus įsakymu patvirtinimo dienos.

26. Priedai, kuriuos renginio vadovas privalo užpildyti iki išvykstant, pridedami prie Tvarkos.

(pareigos)

(vardas, pavardė)

Raseinių meno mokyklos
Direktorei

**PRAŠYMAS
DĖL RENGINIO SU MOKINIAIS ORGANIZAVIMO**

20 _____

Raseiniai

Prašau leisti man su _____ kl./ kolektyvo mokiniais
20 _____ m. _____ d. _____

vykti/organizuoti (kūrybinę stovyklą, festivalį, koncertą, konkursą , seminarą ar kt.)

Lydintis asmuo (-ys) _____

Įsipareigoju direktoriaus pavaduotojui ugdymui pateikti parengtus dokumentus 3 dienos iki renginio pradžios.

(parašas)

(vardas, pavardė)

SUDERINTA:

.....
(parašas, data)

.....

TURIZMO RENGINIO DALYVIŲ SĄRAŠAS

Renginio forma.....

Renginio vieta.....

Renginio laikas.....

Eil. Nr.	Vardas, pavardė	klasė /kolektyv as	Telefono Nr.
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			
16.			
17.			
18.			
19.			
20.			
21.			
22.			
23.			
24.			
25.			
26.			
27.			
28.			
29.			
30.			

Turizmo renginio vadovas

_____ (parašas)

_____ (vardas, pavardė)

Lydintis asmuo (-ys):

_____ (parašas)

_____ (vardas, pavardė)

**RENGINYJE DALYVAUJANČIŲ MOKINIŲ SAUGOS INSTRUKTAVIMŲ
REGISTRAVIMO LAPAS**

Direktoriaus įsakymo Nr.	
Maršrutas	
Vykdymo data, laikas	
Mokinių skaičius	
Renginio vadovas (vardas, pavardė, pareigos, parašas)	
Instruktažo turinys:	Nr.

Mokinių, dalyvaujančių turistiniame renginyje ir susipažinusių
su saugaus elgesio instruktažu, sąrašas

Eilės Nr.	Vardas, pavardė	Klasė	Parašas
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			
16.			
17.			
18.			
19.			
20.			
21.			
22.			
23.			
24.			
25.			
26.			
27.			
28.			
29.			
30.			

TURIZMO RENGINIO PROGRAMA

PROGRAMOS POBŪDIS (ekskursija, išvyka, sąskrydis, stovykla, varžybos, žygis, kt.)		
PROGRAMOS TIKSLAS(-AI)		
PROGRAMOS TURINYS		
PROGRAMOS VYKDYMAS:	DATA	
	MARŠRUTAS	
	TRUKMĖ	
	IŠVYKIMO VIETA IR LAIKAS	
	PARVYKIMO VIETA IR LAIKAS	
	NAKVYNĖS VIETA (jeigu programa ne vienos dienos)	
TRANSPORTAS		

Programą rengė

(parašas)_____
(Vardas, pavardė)

SUDERINTA

(V., pavardė, parašas)_____
(data)

RASEINIŲ MENO MOKYKLOS
PRANEŠIMAS TĖVAMS
DĖL VYKIMO Į TURIZMO RENGINĮ

Gerb. _____, 20_____ m.

_____ mėn. _____ d. yra organizuojamas (a) _____

Išvykstame nuo meno mokyklos _____

Parvykstame prie meno mokyklos _____

Nakvynė _____

Jūsų sūnus/duktė yra supažindintas (a) su saugos ir sveikatos instrukcija ir veiklos programa.

Atsakingas mokytojas _____

Tel. _____ (parašas)

Raseinių meno mokyklos
Direktorei

P R A Š Y M A S

20_____ m. _____ d.

Raseiniai

Prašau leisti mano sūnų / dukrą / globotinį.....
(vardas, pavardė)

20_____ m. _____ d. vykti į ekskursiją (žygį, varžybas, sąskrydį, išvyką, stovyklą ir kt.)

.....
(nurodyti vietą)

Susipažinau su renginio specifika, maršrutu, trukme. Savo sūnų / dukrą / globotinį supažindinau su saugumo taisyklėmis. Mano sūnus/dukra/globotinis neturės, neartos ir nesiūlys kitiems alkoholio ar kitų psichotropinio poveikio priemonių.

Sutinku, kad, reikalui esant, mano sūnui / dukrai būtų suteikta medicinos pagalba.

Sutinku, kad vykstant prie vandens telkinių (atvirų telkinių, baseinų) mano sūnui / dukrai būtų leista juose maudytis.

Mano sūnus / duktė vartoja vaistus (esant poreikiui) _____

.....
(nurodyti kokius ir kaip juos vartoja)

Įdedu šiuos vaistus išvykstant.

Mano sūnus / duktė yra alergiškas (a) _____

.....
(nurodyti kam ir kaip elgtis pasireiškus alergijai)

_____ Tėvų (globėjų) vardas, pavardė

_____ (telefono Nr.)

_____ (parašas)

SAUGOS INSTRUKTAŽAI

NR. 1 SAUGUS ELGESYS VIEŠOJE APLINKOJE: PARODOJE, KINO TEATRE, MUZIEJUJE, UNIVERSITETE IR KT.

1. Kiekvienas dalyvis privalo elgtis kultūringai, nešiukšlinti, nešūkauti, neliesti rankomis eksponatų, vaikščioti tyliai, nekomentuoti, klausytis ekskursijos vadovo nurodymų ar pasakojimo.
2. Be grupės vadovo leidimo draudžiama atsiskirti nuo grupės dalyvių arba atsilikti nuo grupės.
3. Jeigu ekskursijos metu yra būtinybė išeiti, apie tai būtina informuoti grupės vadovą.

NR. 2 SAUGUS ELGESYS GATVĖJE, VIEŠAJAME TRANSPORTE: AUTOBUSE, TROLEIBUSE, TRAUKINYJE, TRAMVAJUJE, LĒKTUVE IR KT.

4. Mūsų respublikoje ir daugelyje kitų šalių eismas vyksta dešiniaja puse, reikia vengti ėjimo prieš judėjimą. Prasilenkiama iš dešinės.
5. Net ir labai dideliuose sambūriuose negalima stumdytis, skintis kelio alkūnėmis. Pastebėję, kad kas nors skuba, pasitraukite į šalį.
6. Jeigu turistinė grupė keliauja su lazdomis, tai lazda reikia laikyti vertikaliai, nes horizontaliai nešti lazda ar ilgą skėtį yra pavojinga, į jų smaigalius gali susižeisti praeiviai. Skėčiu ir lazda nemosuoti.
7. Einant reikia atsižvelgti į šaligatvio plotį. Siauru šaligatviu greta gali eiti tik du arba vienas asmuo. Sutiktuosius reikia praleisti. Paprastai tai daro jaunesnis amžiumi.
8. Pirmenybę sėsti į viešąjį transportą turi neįgalūs asmenys, maži vaikai, pagyvenę žmonės.
9. Laikytis transporto priemonių taisyklių: draudžiama iškišti rankas, persisverti per važiuojančios transporto priemonės langą, važiuojant atidarinti duris, išlipus iš transporto priemonės, iškart bėgti per gatvę ir kt.
10. Dėl paskirties vietos pasitikslinimo, dėl persėdimo reikia teirautis transporto darbuotojų, o ne keleivių, nes pastarieji gali suklaidinti.
11. Skrendant lėktuvu laikytis visų lėktuvo palydovės nurodymų.

NR. 3 ELGESYS PRIE VANDENS TELKINIO

11. Kategoriškai draudžiama maudytis nežinomose ir nepatikrintose vietose, audros metu, esant blogam orui, dideliam rūkui, prastam matomumui.
12. Geriausia ir saugiausia organizuoti maudymąsi atitvertuose pliažuose, kur būdi gelbėjimo tarnybos. Jeigu nėra įrengtų maudyklų, grupės vadovas privalo patikrinti pasirinktos maudymosi vietos gylį, dugno saugumą. Tik įsitikinus visišku saugumu, leidžiama maudytis ne daugiau kaip 8 gimnazistams vienu metu, nurodytoje maudymosi vietoje, vienam asmeniui skiriama 4 kvadratiniai metrai ploto. (Laikytis kitų reikalavimų, numatytų Lietuvos higienos normos HN 79:2010 „Vaikų vasaros poilsio stovykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, patvirtintos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. V - 765 (Žin., 2010, Nr. 108-5567).
13. Jei grupė turi valčių, jos turi būti parengtos panaudoti gelbėjimui maudymosi metu.
14. Draudžiama maudymosi metu šūkauti, nes šauksmas vandenyje yra pagalbos prašymo signalas.
15. Kategoriškai draudžiama renginio dalyviams nardyti, šokinėti iš valtys ar nuo stataus skardžio, kranto, maudytis temstant ar tamsiu paros metu be vadovo leidimo.
16. Kategoriškai draudžiama vieniems dalyviams irstyti valtimi.
17. Suorganizavę plaukimą valtėmis, grupės vadovas ar plaukimo vadovas (rekomenduojama abiems kartu) patikrina, ar valtys techniškai tvarkingos, ar yra gelbėjimo priemonės (liemenės,

gelbėjimo ratai, virvės ir pan.). Valties šeimininkas turi būti suaugęs žmogus, mokantis gerai plaukti ir apmokytas gelbėjimo būdų, sugebantis techniškai irkluoti.

18. Valtimis galima vežti tik leistiną asmenų skaičių, kuris nurodytas ant valtės borto. Neleistina plaukti toliau kaip 100 metrų nuo kranto. Nemokantys gerai plaukti, prieš sėsdami į valtį, užsideda liemenes. Kitas gelbėjimo inventorių sudedamas į valtį.

NR. 4 ELGESYS ŽAIDIMŲ IR ATRAKCIONŲ METU

19. Vadovams ypač reikia būti dėmesingiems, kai mokiniai žaidžia specialiose žaidimų, atrakcionų vietose.
20. Mokiniai privalo laikytis žaidimų ar atrakcionų vietose nurodytų saugos reikalavimų.
21. Vadovas privalo įsitikinti, ar tvarkingas inventorių, kuris bus naudojamas renginio metu.

NR. 5 ELGESYS PRIE LAUŽAVIEČIŲ

22. Kategoriškai draudžiama liesti, ardyti, sprogdinti, mesti į laužą rastus sprogmenis.
23. Radus sprogmenis ar į juos panašius daiktus, dalyviai privalo pranešti vadovui. Vadovo pareiga pažymėti tokių radinių teritoriją, pranešti policijai, artimiausiam kariniam daliniui.
24. Draudžiama kurti laužą, eiti arti jo mergaitėms ilgais palaidais plaukais.
25. Negalima imti į rankas ką tik užgesusių nuodėgulių.

NR. 6 ELGESYS PASIKLYDUS MIESTE AR KITOJE NEPAŽIŪSTAMOJE VIETOVĖJE

26. Jeigu renginio dalyvis(iai) atsiskyrė nuo grupės ir pasiklydo, esant galimybei, pirmiausia privalo susisiekti su grupės vadovu (paskambinti telefonu).
27. Neturint tokios galimybės, laukti toje vietoje, kur atsiskyrė nuo grupės, nebandyti patiems susirasti grupę.
28. Jeigu renginio dalyvis(iai) tiksliai žino grupės buvimo adresą, galima kreiptis į policijos pareigūnus, kad padėtų pasiekti grupės buvimo vietą.

NR. 7 GALIMI RIZIKOS VEIKSNIAI ŽYGIO METU. SAUGOS PRIEMONĖS

29. Skendimas. Laikytis maudymosi atviruose telkiniuose, plaukimo įvairiomis vandens transporto priemonėmis taisyklių, pasirūpinti reikiamomis saugos vandenyje priemonėmis (gelbėjimosi ratai, liemenės); be vadovo leidimo nelipti į vandenį, nesimaudyti nepažymėtoje maudymosi vietoje.
30. Terminiai nudegimai. Laikytis priešgaisrinių ir aplinkosaugos reikalavimų. Laužą kurti tik su pirštinėmis ir galvos apdangalu ne arčiau kaip 50 m. nuo medynų pakraščių.
31. Sužeidimo galimybė. Laikytis saugaus eismo, elgesio gamtoje, viešose vietose taisyklių.
32. Saulės smūgis, nušalimai. Priklausomai nuo meteorologinių sąlygų pasirūpinti tinkama apranga ir galvos apdangalu.
33. Vabzdžių įgėlimai, erkės, gyvatės, šuns, laukinio žvėries įkandimas. Pasirūpinti tinkama apranga ir apavu (storapadžiai batai ir kt.), vengti nuošalių sodybų, kur galima grėsmė sutikti nepririštus šunis; išsiaiškinti, ar vietovė nėra paskelbta pasiutligės zona.
-